
Stompe grondwaterslak na 33 jaar weer boven water

Michael van der Valk

Zelf de meest trouwe lezers van Stroomingen zal het niet zijn ontgaan dat er soms ook nog wel eens interessante verhalen staan in andere bladen. Op zoek naar wat warmte tijdens de koude wintermaanden was ik onlangs weer eens in Maastricht alwaar ik in het Natuurhistorisch Museum Maastricht (tip!) een exemplaar kocht van het Natuurhistorisch Maandblad, een overigens zeer aanbevolen en alleszins lezenswaardig tijdschrift van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Behalve een verhaal over de Muurhagedis in Maastricht stond hierin opnieuw een leuk verhaal over een ecohydrologische systeemanalyse, dit keer van de Breukberg, een kleine kwetsbare parel: aanbevolen! Mijn oog werd echter nóg aangenaamer getroffen door een levensbericht over het hervinden van de lang vermiste Stompe grondwaterslak. Een Duitse website meldt dat de soort in Rheinland-Pfalz voorkomt:

"Die Art lebt in Spaltengewässern. Ihr Hauptlebensraum ist der Grundwasserkörper vor den Quellaustritten". Met dank aan auteur Gerard Majoor en de redactie van het Natuurhistorisch Maandblad hieronder het integrale bericht.

Na 33 jaar weer boven water: de Stompe grondwaterslak

In 1942 vond L.A.W.C. Venmans in gezeefd sediment uit de Jeker, verzameld ter hoogte van de Sint-Pietersberg, voor het eerst in Nederland twee huisjes van een grondwaterslakje waarvan hij aannam dat de wetenschappelijke naam *Avenionia bourguignati* (Locard, 1883) luidde (Venmans, 1943a, b). Dit slakje van ongeveer 2 mm hoog en 1 mm breed was immers in 1935 ook in Hermalle-sous-Argenteau in België levend in bronnen aangetroffen (Leruth, 1938). De door Venmans gevonden slakkenhuisjes

zouden dus door de Jeker vanuit België aangevoerd kunnen zijn, maar hij veronderstelde dat de soort ook dichterbij de vindplaats zou kunnen leven. Bij bemonstering van vijf putten en bronnen in het Jekerdal in 1944 werden op de bodem van de put van de familie Demacker bij de molen Lombok meer dan 30 exemplaren van dit slakje aangetroffen (Venmans, 1946) en in 1946 zelfs meer dan 100 (Van Regteren Altena, 1946). Maar onkundig van haar bijzondere bewoner werd deze put door de eigenaar gedempt, waardoor deze unieke vindplaats verloren ging. Pas in 1982 lukte het om bij Geulhem weer enkele exemplaren van dit slakje uit gezeefd grondwater te halen (Notenboom & De Winter, 1983). Dat grondwater was opgepompt met een ouderwetse handpomp die tegenover de Kloostergroeve bij de Geul stond. Ook deze pomp is inmiddels verdwenen.

Pas in 1967 werd duidelijk dat de slakjes uit het Jekerdal ten onrechte als *Avenionia bourguignati* waren aangeduid. De wetenschappelijke naam van de Stompe grondwaterslak is sindsdien nog drie keer veranderd. De huidige soortnaam *Avenionia roberti* verwijst naar de voornaam van Leruth, die Robert luidde (De Winter, 2006).

Nieuwe pogingen

Na 1983 werd het stil met betrekking tot vondsten van deze soort in Nederland. Maar de methode van het zeven van grondwater zoals toegepast in het Geuldal inspireerde de auteur om op die manier nog eens een poging in het Jekerdal te ondernemen. Samen met een vriend werden zeven handpompen gelokaliseerd die in de buurt van de Jeker, ter hoogte van het Sportpark Jekerdal, gebruikt worden om grondwater op te pompen. Het was hard werken om per pomp zo'n 150 l water op te pompen. Uit al dat water werd op een zeef met een maaswijdte van 0,3 mm ongeveer 2 cm³ residu verzameld. Maar er was geen slakkenhuisje in te bekennen. Wel bleek uit gesprekken met bewoners van het Jekerdal en boeren die daar grond bewerken dat er elders in het Jekerdal op particulier terrein nog een bronnetje moest zijn dat spontaan grondwater produceert. Na het verkrijgen van toestemming om daar te monstern werden op 8 november 2015 in gezeefd sediment van die plek drie volgroeide en twee juveniele huisjes van de Stompe grondwaterslak gevonden. Bij een tweede bemonstering

Afbeelding 1: Stompe grondwaterslak (*Avenionia roberti*) uit een bronnetje in het Jekerdal. Afmetingen van het meest linkse, grootste slakkenhuisje: 2,1x1,0 mm. (Foto: Stef Keulen).

met drie andere leden van de Mollusken Studiegroep Limburg op 13 november 2015 werden bij dit bronnetje nog eens 11 volgroeide en acht juveniele exemplaren van de Stompe grondwaterslak gevonden (afbeelding 1). Helaas werd er geen levend exemplaar aangetroffen, maar de huisjes zijn vers genoeg om te mogen aannemen dat dit slakje in de buurt van deze bron in het onderaardse grondwater leeft (afbeelding 2).

Mijn dank aan Hans van Lith, Wim Maassen en Stef Keulen voor hun bijdragen aan het tot stand komen van deze mededeling.

Gerard Majoor, Maastricht,
gmajoor87@gmail.com

Afbeelding 2: Bronnetje in het Jekerdal. (Foto: Stef Keulen).

Literatuur

Leruth, R. (1938) La faune de la nappe phréatique de gravier de la Meuse à Hermalle-sous-Argenteau; in: *Études biospéleologiques IX*, Bulletin du Musée royal d'histoire naturelle de Belgique, jrg 14, nr 41, pag 1-37.

Notenboom, J. en A.J. de Winter (1983) *Avenionia brevis roberti* Boeters (Prosobranchia, Hydrobiidae) in the Netherlands, with notes on its habitat; in: *Basteria*, jrg 47, nr 5/6, pag 149-153.

Regteren Altena, C.O. van (1946) Faunistische aantekeningen, 1. *Avenionia bourguignati* (Locard) in Nederland; in: *Basteria*, jrg 10, nr 3/4, pag 45-46.

Venmans, L.A.W.C. (1943a) *Avenionia bouguignati* (Locard, 1883), een nieuwe soort voor Nederland; in: *Basteria*, jrg 8, nr 3/4, pag 64-71.

Venmans, L.A.W.C. (1943b) Een nieuwe vondst (*Avenionia bouguignati* Loc.) en een opwekking; in: *Natuurhistorisch Maandblad*, jrg 32, nr 10, pag 84-86.

Venmans, L.A.W.C., (1947) *Avenionia bouguignati* (Locard) in Zuid-Limburg; in: *Natuurhistorisch Maandblad*, jrg 36, nr 1, pag 2-5.

Winter, A.J. de (2006) Escargots aquatiques souterrains de Belgique. Le cas particulier de *Avenionia roberti*; in: *Eco Karst*, nr 63, pag 17-20.

(Dit bericht is met toestemming overgenomen uit het *Natuurhistorisch Maandblad*, jrg 105 (2016), nummer 2, pag 33. Het *Natuurhistorisch Maandblad* kan besteld worden bij het Publicatiebureau van het *Natuurhistorisch Genootschap* in Limburg, mevrouw Marja Lenders, publicaties@nhgl.nl, www.nhgl.nl. Een uitgebreidere versie van dit bericht is verschenen in nummer 406, pagina 23-25 van *Spirula*, het correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging.)